

”

Protože se navzdory činu JANA PALACHA vrací náš život do starých kolejí, rozhodl jsem se, že vyburcuji Vaše svědomí jako POCHODEŇ č. 2.

“

PŘÍBĚH JANA PALACHA A JANA ZAJÍCE

ZEMŘÍT ZA OSTATNÍ

U přechodu pro chodce poblíž Domu potravin na pražském Václavském náměstí stál 16. ledna 1969 okolo půl třetí odpoledne dvaapadesátiletý technik Rudolf Hruška. Všiml si mladíka na protější straně, který se čímsi polil. Hruška si myslel, že jde o opilce, přestal mu věnovat pozornost – a když se k mladému muži po chvíli pohledem vrátil, viděl, že na něm hoří šaty. Později vypověděl: „... když začal hořet, předstoupil dva tři kroky před [...] sloup, úplně klidně, otřel si ruce a asi dvakrát nebo třikrát si sáhl rukama na hrudník. Ruce mu přitom hořely. Pak udělal pár skoků, sportovním způsobem se přenesl přes zábradlí, oddělující chodník od vozovky, a proběhl mezi dvěma tam parkujícími vozidly. [...] Hořící mladík běžel přes vozovku směrem k Domu potravin. [...] Plamen byl naprosto bez dýmu, takový jasně oranžový.“ Hruška byl jedním z řady svědků sebeupálení studenta Jana Palacha – výsostně politického činu, který stejně jako například dobrovolná smrt Jana Zajíce zaujímá mezi protesty proti sovětskému komunismu v Československu zcela zvláštní místo.

Jan Palach se narodil 11. srpna 1948 v Praze a vyrůstal ve Všetatech. Jeho otec Josef Palach provozoval malé cukrářství, které musel po komunistickém převratu zavřít a pak už našel jen dělnickou práci v pekárnách; maminka Libuše Palachová prodávala ve stánku na všetatském nádraží. Jan, který měl ještě staršího bratra Jiřího, patřil ve škole k žákům s průměrným, později spíš lepším prospěchem, vynikal ovšem v dějepise, rád hrál šachy a hodně četl. Od září 1963 chodil na gymnázium v Mělníce a v roce 1967 začal studovat Vysokou školu ekonomickou. Lidé, kteří se tehdy s Palachem přátelili, shodně vzpomínají, že se stal nadšeným příznivcem reformně komunistické politiky, změn, které se začaly prosazovat od ledna 1968, od nástupu Alexandra Dubčeka do čela KSČ.

Palach se účastnil zakládání studentské stavovské organizace, jež měla nahradit dosud monopolní svaz mládeže, navštěvoval různé politické diskuse a v létě odjel se studentskou výpravou do Sovětského svazu (poprvé navštívil SSSR o rok dříve). V roce 1968 psal domů: „Udivilo a znepokojilo mne zde ovzduší strachu a obav mezi lidmi (například známý před rozhovorem pustil hlasitě rádio). Někteří sovětští představitelé se úporně snaží izolovat své lidi od ostatního kacírského světa, kam teď patříme i my.“ Po návratu (17. srpna 1968) se dozvěděl, že ho přijali na historii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Za pár dní Československo přepadly armády Varšavské smlouvy.

Vášnivý odpor proti okupaci... a proti rezignaci

Je třeba zdůraznit, že Jan Palach patřil ke generaci mladých lidí, kteří vyrostli v komunismu a dlouho si nedovedli představit, že by v zemi mohl být jiný politický systém. Palachovi rodiče sice s režimem zjevně nesympatizovali, ale nepatřili také k jeho aktivním odpůrcům (Libuše Palachová například v roce 1967 vstoupila do KSČ, aby její děti měly lepší posudek a směly studo-

vat). Když se Jan Palach začal seznamovat se skutečnými poměry v SSSR, bylo to pro něj zřejmě novum; reformně komunistickou politiku pak spolu s dalšími vnímal ze všeho nejvíc jako cestu ke svobodě. O okupaci se dozvěděl ve Všetatech, okamžitě odjel stopem do Prahy, celý den chodil po ulicích a diskutoval (stejně jako stovky jiných) s cizími vojáky. Příští den fotografoval, pokusil se dostat na Pražský hrad a nakrátko ho dokonce zadržela sovětská hlídka. Po návratu do Všetat psal s kamarády vápnem na silnici protestní hesla. Okupace, která zřetelně ukázala, že Moskva nedovolí samostatnost žádnému ze svých satelitů, samozřejmě hluboce zasáhla desetitisíce Čechů a Slováků, ale Palachův odpor byl přesto výjimečný, slovy jednoho jeho spolužáka „až vášnivý“.

Na podzim 1968 se situace v zemi stále zhoršovala, reformně komunističtí politici jeden po druhém Rusům ustupovali, v říjnu 1968 schválili poslanci Národního shromáždění smlouvu o „dočasném pobytu“ sovětských vojsk a brzy nato Dubček prohlásil, že je třeba hledat cestu z krize ve shodě „se sovětskými soudruhy“. Existuje řada dokladů, že Jan Palach se tehdy intenzivně účastnil veřejného života. Například 28. října 1968 navštívil s přítelkyní hrob T. G. Masaryka a pak odjeli na demonstraci k padesátému výročí založení republiky, kterou rozehnali příslušníci SNB. V listopadu 1968 se konala studentská stávka, požadující mj., aby posrpnový režim respektoval lidská práva, ctil svobodu shromažďování a svobodu slova. Studenti navíc žádali jednání o úplném odchodu sovětské armády. Stávka skončila neúspěchem a Palach to podle svědků nesl velmi těžce. Stěžoval si nejen na politickou, nýbrž i na společenskou rezignaci. Tehdy zřejmě usoudil, že je třeba přistoupit k radikálnímu protestu.

Počátkem ledna 1969 se ve velké aule Filozofické fakulty konala schůze vysokoškoláků. Palach napsal na papír poznámku, kterou během setkání poslal předsedajícímu Lubomíru Holečkovi. Zmiňoval se o neúspěchu listopadové stávky a navrhoval, aby malá skupina studentů obsadila rozhlas, protože „bez pomoci ‚hromadných sdělovacích prostředků‘ se nemůže vyvolat žádná účinná akce v celonárodním měřítku“. Studenti měli zajistit odvysílání výzvy ke zrušení cenzury, to vše s podporou tisíců dalších vysokoškoláků, kteří by se shromáždili před rozhlasem. Palachův návrh se však vůbec neprojednával, zůstal zcela bez odezvy.

16. ledna 1969 – na pokračí beznaděje

Pravděpodobně teprve poté začal Jan Palach s plnou vážností přemýšlet, že provede nesrovnatelně radikálnější a statečnější čin – že se upálí, aby vyburcoval své okolí z prohlubující se letargie. Je důležité zdůraznit, že Palach nejednal zkratkovitě. Jeho rozhodnutí bylo promyšlené, došel k přesvědčení, že vyčerpал všechny ostatní možnosti. Inspiroval se zřejmě protestním sebeupálením buddhistických mnichů ve Vietnamu (články o nich se později našly v jeho pozůstalosti). Ve čtvrtek 16. ledna 1969 přijel ráno ze Všetat na koleje a začal psát dopis veřejnosti a politické reprezentaci. Koncept dopisu se zachoval a Palach v něm vznesl několik požadavků, které se pak v konečné verzi neobjevily (žádal například odvolání šesti politiků kolaborujících s okupační mocí). Nakonec napsal čtyři listy přibližně stejného znění – jeden příteli, druhý studentskému funkcionáři Holečkovi, třetí adresoval svazu spisovatelů a čtvrtý přinesl v aktovce na Václavské náměstí.

Psal v něm jménem skupiny lidí: „Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lidi této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku, a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň. Naše požadavky jsou: okamžité zrušení cenzury, zákaz rozšiřování ‚Zpráv‘ (okupační tisk). Jestliže naše požadavky nebudou splněny do pěti dnů, tj. do 21. ledna 1969, a nevstoupí-li lid s dostatečnou podporou (tj. časově neomezenou stávkou), vzplanou další pochodně.“ Palach se podepsal jako „Pochodeň č. 1“ a přidal ještě post scriptum: „Vzpomeňte na srpen. V mezinárodní politice se uvolnil prostor pro ČSSR, využijme jej.“

U benzinové pumpy v Opletalově ulici si Jan Palach koupil několik litrů benzínu, odešel na Václavské náměstí, kolem půl třetí odpoledne se pod rampou Národního muzea polil benzinem a zapálil se. Naprostá většina svědků při policejním vyšetřování prohlásila, že přišel pod muzeum sám – a ani později vyšetřovatelé nezjistili, že by skupina, o níž se zmiňoval v dopise, skutečně existovala. Jan Palach byl odvezen s těžkými popáleninami do nemocnice v Legerově ulici, a dokud byl při vědomí, potvrzoval, že se zapálil kvůli politické situaci. Jeho výpovědi jsou zcela konzistentní – o smyslu své oběti mluví, byť s velkými obtížemi, i na jediné nahrávce, kterou s ním 17. ledna natočila psychiatrička Zdeňka Kmoníčková. Zemřel 19. ledna odpoledne, příčinou smrti byl podle lékařské zprávy „vznikající zápal plic v důsledku popálenin“.

25. únor 1969 – oběť Jana Zajíce

Po celém Československu se po Palachově smrti konaly smuteční tryzny, v centru Prahy se 18. a 19. ledna 1969 sešel průvod tisíců lidí, kteří podporovali jeho požadavky a žádali odstoupení zkompromitovaných politiků. Dva mladíci drželi od 18. ledna ze stejných důvodů hladovku a přidávali se k nim další lidé – mezi nimi i student Jan Zajíc. Hladovka skončila policejním zásahem. Palachův pohřeb (25. ledna 1969) se změnil ve velkou manifestaci, kázání pronesl evangelický farář Jakub S. Trojan: „V tomto cynickém století, v němž nás často děsí druzí a my opět děsíme je a v němž se mnohdy lekáme, jak jsme vnitřně malí – on nás přivedl k tomu, abychom se ptali otázkou, která z nás může učinit velké lidi: Co jsem udělal já pro druhé, jaké je mé srdce, za čím jdu, čemu sloužím, co je pro mne nejvyšší životní hodnotou?“

Takové otázky si počátkem roku 1969 zřejmě kladl student Jan Zajíc. Narodil se 3. července roku 1950 ve Vítkově na severní Moravě. Měl dva sourozence, jeho matka učila na základní škole, otec pracoval v drogerii. Roku 1965 Jan Zajíc nastoupil na Střední průmyslovou železniční školu v Šumperku. Podobně jako Palach se prý mimořádně zajímal o politiku a těžce nesl sovětskou okupaci. Palachovo sebeupálení mimořádně silně prožíval. Po Palachově pohřbu psal známému, spoluhlavkáři a studentu bohoslovecké fakulty Oldřichu Vítovi: „Stávka skončila, slzy oschly a zůstala jen nepřekonatelná hořkost a obrovská, nesmiřitelná nenávist. Často navečer nemůžu ani usnout [...]. Do novin se nemůžu ani podívat, chytne mne vždycky zlost. Lidé kolem mi připadají nevšímaví a zbabělí. [...] Nikdo nám v našem boji nepomůže. Musíme si pomoci sami.“

Jan Zajíc se během února rozhodl, že bude Jana Palacha následovat – a o tom, že se k takovému činu připravuje, vědělo mnoho lidí, dokonce i profesori ze školy, kteří se o věc zajímali a došli k závěru, že se jim podařilo Zajícovi jeho sebevražedný úmysl rozmluvit. Jeho spolužák Stanislav Maňásek řekl při pozdějším vyšetřování: „V pondělí 24. února přišel o přestávce dopoledne Zajíc za mnou a řekl mi, že se vidíme naposledy, že se pojede do Prahy upálit. [...] Já jsem si myslel, že to nemyslí vážně, a nebral jsem to tak na nějakou váhu a řekl jsem mu, že je blázen. Řekl mi na to, že je rozhodnut a že je to jeho věc.“ Podle studentky gymnázia ze Šumperku Evy Vavrečkové zvažoval Zajíc sebeupálení asi měsíc: „Říkal mi, že to udělá proto, aby se v našem státě ten vývoj konečně pohnul dopředu.“ Vavrečková se dokonce dohodla se Zajícem, že i ona bude následovat Palachův příklad.

Dne 25. února 1969 se Jan Zajíc v doprovodu spolužáka vydal do Prahy. Koupili lahve s benzinovým čističem a hořlavou pastu na parkety, kterou si na hlavním nádraží potřel tělo. V doprovodu tří přátel došel na Václavské náměstí, sám se pak vydal do domu č. p. 39, tam se polil benzinem, napil se kyseliny chlorovodíkové a zapálil se. Na náměstí se mu ale nepodařilo vyběhnout, zhroutil se v přízemí. I on po sobě zanechal dopis „Občanům Čs. republiky“, v němž stojí: „Protože se navzdory činu JANA PALACHA vrací náš život do starých kolejí, rozhodl jsem se, že vyburcuji Vaše svědomí jako POCHODEŇ č. 2. [...] K tomuto činu jsem se odhodlal proto, abyste se už vážně vzchopili a nedali sebou vláčet několika diktátory! Nenech si, hrdý a krásný český a slovenský lide, diktovat, s kým navěky půjdeš! [...] STÁVKUJTE, BOJUJTE! KDO NEBOJUJE, NEZVÍTĚZÍ!“

Jan Zajíc zemřel na místě, pohřben byl ve Vítkově 2. března 1969. Jeho smrt vzbudila menší rozruch a vyvolala mnohem menší publicitu než Palachova oběť. Stalo se tak jistě v důsledku různých opatření státního aparátu, v zemi se ale také hodně změnila atmosféra. Například předsednictvo Svazu vysokoškolského studentstva, které mělo již několik hodin po Palachově činu mimořádné zasedání a poté vydalo prohlášení, v němž mj. varovalo před pokusy znevažovat Palachův „politický protest“, se o měsíc později radilo s právníkem, zda vůbec může Zajícovo prohlášení k národu rozmnožit – a nakonec se rozhodlo pouze pro interní publikaci.

Komunistický aparát začal velmi brzy usilovat o to, aby byly činy Jana Palacha i Jana Zajíce „vymazány z národní paměti“. Zajícova rodina byla za normalizace šikanována a o jeho smrti se pochopitelně nesmělo mluvit ani psát. Palachovy ostatky dokonce nesměly ani zůstat v hrobě na Olšanských hřbitovech: Pod dohledem příslušníků tajné policie byly vykopány a na místě se objevil nový náhrobek se jménem Marie Jedličkové. Urnu s popelem Jana Palacha směla jeho matka uložit na hřbitově ve Všetatech teprve na konci března roku 1974.

1 341-0

Vzhledem k tomu, že naše ná-
rody se vztý na potřeji be-
nedíji a odvahnosti, rozhodli
jeme se vyjádřit svůj protest
a požadovat svobodní národa.

Naše skupina se skládá z
dobrovolníků, kteří jsou oddaní.
mi se tím se naši ná-
rodě.

Já jsem měl ke své vyso-
nat si jednotku, a tak jsem
všel přesně naproti první
líby a nastoupil celý prv-
ní pochodní.

Naše představy jsou: 1) okamžitě
zrušení anarchy 2) říkat ve-
sívním „Zpráva“. Jak vidíte
naše představy jsou přímými.
se spíše neopak.

Justitié naše představy budou
splněny do pěti dnů, to je do
21.1.1969, a nastoupí k lid

a dostal jsem podpisem (i.e. i. no-
merem stínkou) náležitě před-
tvo. vyplněnou delší pochodu.

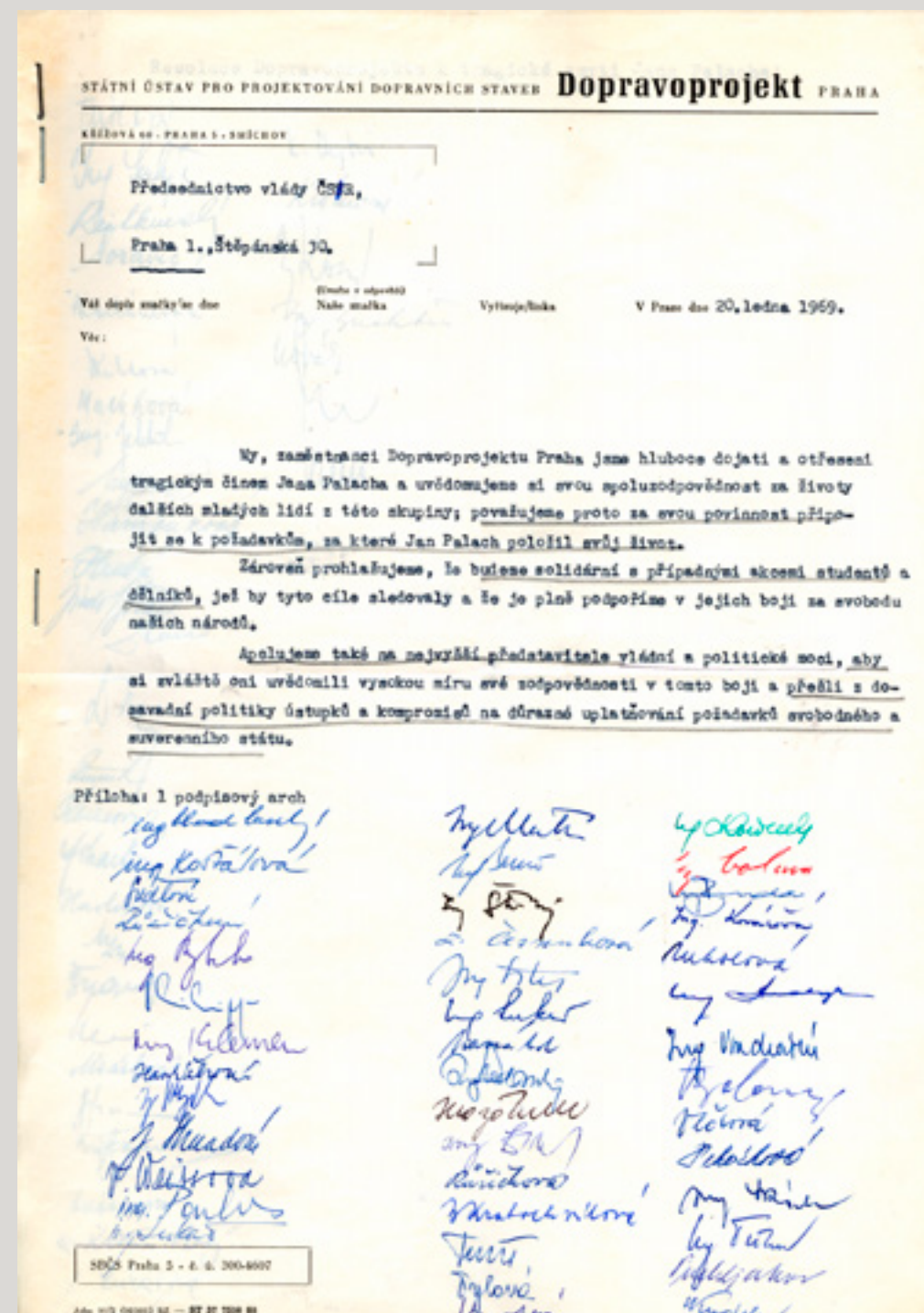
Pochodní č. 1

P.S. Věřím, že naše národy vše
světla potěšením budou.
Leden 1968 náil abona, leden
1969 mnai náil roba (ná. li
náil).

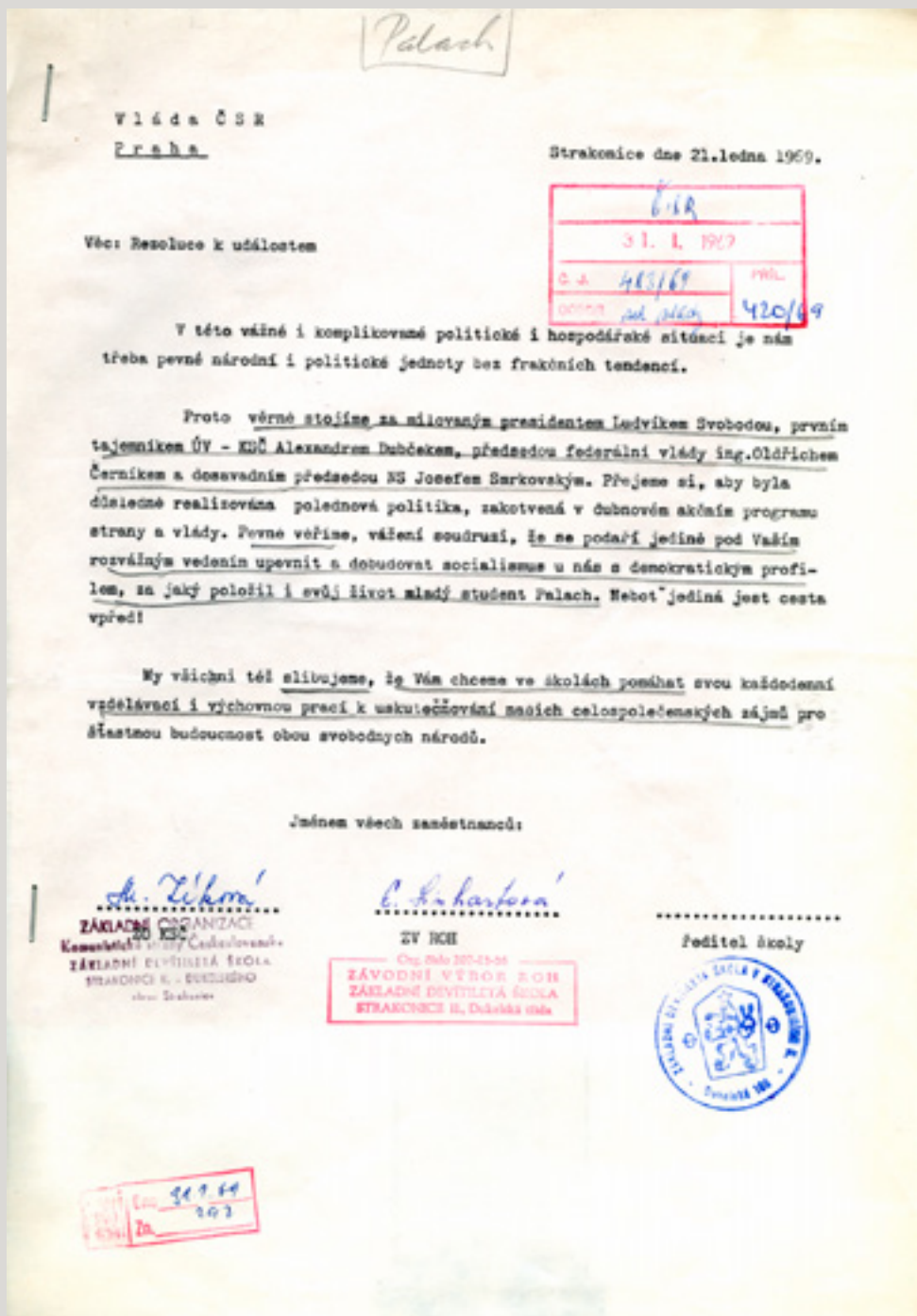

Palachův pohřeb. Symbol národní jednoty a odporu vůči okupantům a kolaborantům – odporu, který měl vzít brzy za své...

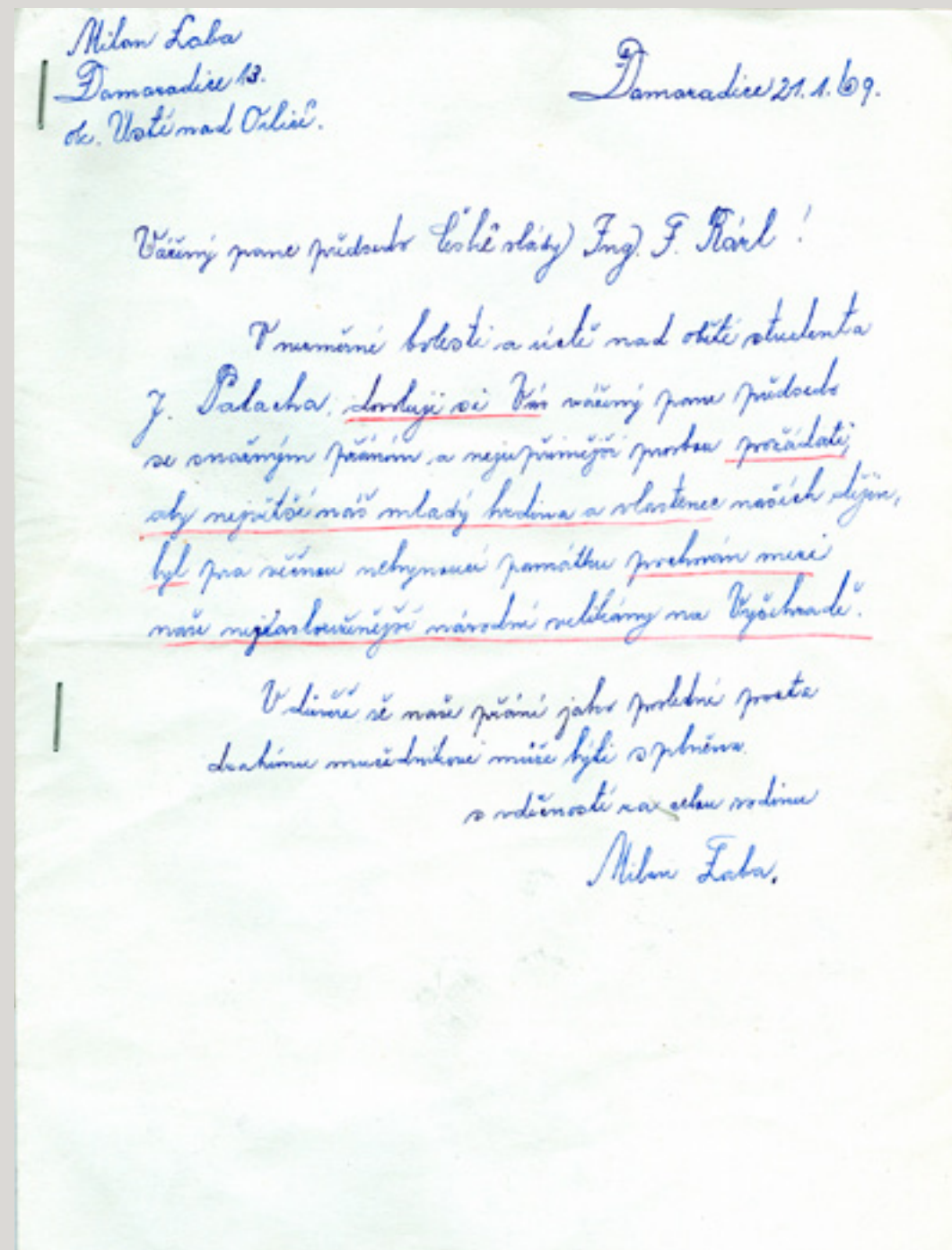

Sebeupálení Jana Palacha způsobilo šok a vyvolalo spontánní ohlas ve všech vrstvách československé společnosti. Nejvyšší představitelé vládní a politické moci však apely svých spoluobčanů nevyslyšeli.

Důvěra v „socialismus s lidskou tváří“, důvěra v Dubčeka, Smrkovského, Svobodu či Černíka byla velmi silná a nepředstíraná, přesto marná. Potentáti selhali a nechali společnost napospas kolaborantům, podporovaným ruskými tanky.

Autor dopisu předsedovi vlády žádal, aby byl Jan Palach pohřben na Slavíně. Nemohl tušit, že Palachovy ostatky nebudou smět zůstat ani na Olšanských hřbitovech a že jeho matka bude moci uložit urnu s jeho popelem v rodných Všetatech teprve v roce 1974.

Maminco, tatinko, bratři, sestřičko!
ať budete ať se tento dopis,
budu bud' už' mrtvý, nebo
velmi blízko smrti. Mám
jako velmi vaší svou
vám svým děnem k pěstování,
ale nechtěte se na mne. Kř
báhu nejsem na světě jsem
samí. Nechtěl jsem se proto, že
by mne amrtel žít, ale právě
proto, že si ho ať příliš náčin.
Guz'm děnem vám ho snad
kajšičím lepší. Křám sem
života, a tím, že je to ho nej
výšší. Ale já' právě slisi
pro vás, pro vědomy a pro
to musím právě plávit.
To majím děm nepodléhají
malam, dnošti, ať se jeck, ná
tím. Nic, aby mi máh' nic
mrtí a mrtička taky. Nesmíte

se nikdy smítit s nespravedl
ností, ať už' je jakákoliv. Mám
mrt' vás a ho svou kavanu.
Je mi líto, že už' nikdy neu
vidím vás, ani to co jsem
mrt' přes to vědomy tak
rád. odpusťte mi se jsem se
svými talit' ho. Jachovi
jako m' spáček, jeho patřu.
mrt' jsem ho moc rád a
vrtit jsem si ho. Nejenom
je jeho, ale vrt' všeck. Ne
mchte se mne volat blá
na. Pardonujte taky, říka
a les.
Gbohem a odpusťte
Kauka.

Poslední dopis Jana Zajíce rodině.

Odvahu žít a bojovat

Kdo jsem se ve životě oběvil a při práci dovedl... Kdo jsem se ve životě oběvil a při práci dovedl... Kdo jsem se ve životě oběvil a při práci dovedl...

Fotografie Jana Palacha z jeho listiny

TRAGICKÁ OBĚT, KTERÁ BURCUJE ROZUM I CIT Nikdo nemůže být lhostejný

Praha (čtk). — Poutal se student Jan Palach k oběti... Praha (čtk). — Poutal se student Jan Palach k oběti...

Praha (čtk). — Poutal se student Jan Palach k oběti... Praha (čtk). — Poutal se student Jan Palach k oběti...

Praha (čtk). — Poutal se student Jan Palach k oběti... Praha (čtk). — Poutal se student Jan Palach k oběti...

Jan Palach skonal

Praha (čtk). — Po čtyřech dnech... Praha (čtk). — Po čtyřech dnech... Praha (čtk). — Po čtyřech dnech...

Praha (čtk). — Po čtyřech dnech... Praha (čtk). — Po čtyřech dnech... Praha (čtk). — Po čtyřech dnech...

Praha (čtk). — Po čtyřech dnech... Praha (čtk). — Po čtyřech dnech... Praha (čtk). — Po čtyřech dnech...

Projev předsedy ČNR dr. C. Císarfa přednesený v Čs. rozhlasu a Čs. televizi

Mnoho je v sázce

Jsem ne snadně Milostová... Jsem ne snadně Milostová... Jsem ne snadně Milostová...

Praha (čtk). — Právě v této době... Praha (čtk). — Právě v této době... Praha (čtk). — Právě v této době...

Soustrast paní Palachové

Praha (čtk). — Smutná listina... Praha (čtk). — Smutná listina... Praha (čtk). — Smutná listina...

Vláda ČSR ke stanovisku studentů

Praha (čtk). — Předseda vlády... Praha (čtk). — Předseda vlády... Praha (čtk). — Předseda vlády...

Prohlášení ministerstva vnitra

Praha (čtk). — Během uplynulého... Praha (čtk). — Během uplynulého... Praha (čtk). — Během uplynulého...

Zemřel člověk

Praha (čtk). — Zemřel člověk... Praha (čtk). — Zemřel člověk... Praha (čtk). — Zemřel člověk...

Ministři o bytové výstavbě

Praha (čtk). — Na ministerstvu... Praha (čtk). — Na ministerstvu... Praha (čtk). — Na ministerstvu...

V sobotu přistál Sojuz 5

Moskva — Sojuz 5. — První... Moskva — Sojuz 5. — První... Moskva — Sojuz 5. — První...

Jeden z prohodých sociálně politických úkolů

Praha (čtk). — Jeden z prohodých... Praha (čtk). — Jeden z prohodých... Praha (čtk). — Jeden z prohodých...

Ministři o bytové výstavbě

Praha (čtk). — Na ministerstvu... Praha (čtk). — Na ministerstvu... Praha (čtk). — Na ministerstvu...

Sebevražda upálením

PRAHA (čtk). — Sebevraždu upálením... PRAHA (čtk). — Sebevraždu upálením... PRAHA (čtk). — Sebevraždu upálením...

K sebevraždě upálením

Praha (čtk). — Protože se v... Praha (čtk). — Protože se v... Praha (čtk). — Protože se v...

zvali podle platných čs. norem... zvali podle platných čs. norem... zvali podle platných čs. norem...

V PRAZE VE VŘEŠOVICÍCH se konal vzájemný turnaj športovních oddílů. Na snímku vidíme hráče oddílu SK Pouchov ze Slaví 17.

Ovšem komunistický režim se z rozruchu kolem Jana Palacha poučil. V případě Jana Zajíce už se v tisku objevila pouze malá noticka někde na páté či sedmé straně, která dokonce uváděla jen iniciály J. Z.